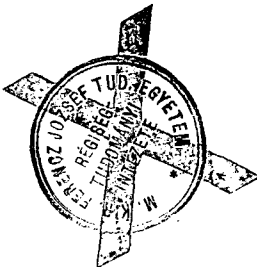

szekletár 1304/VI-a.

A KASSAI MÚZEUM AZ 1908. ÉVBEN

KÖZZÉTESZI: VÁRJÚ ELEMÉR
A MÚZEUM MINISZTERI BIZTOSA.

Sz 1/91: V D 14786

RÉGISÉGTUDOMÁNYI INTÉZET
KÖNYVTÁRA

Andrásházy

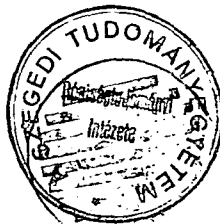
hagyatékából

SZTE Egyetemi Könyvtár

1000891743

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Régiség- és Űrtudományi Szekciójának Könyvtára
Lelt. szám: *V* Lsz.: *V*
a csoport: *378* szám.

I.

A Kassai Múzeum ama vidéki kulturintézetek sorába tartozik, amelyek szerencsés körülmények összehatalálkozása folytán kezdettől fogva magukban hordták a fejlődés kedvező feltételeit. Létrejöttét — mint majd minden társa — néhány lángbuzgalmú magánembernek köszöni, de bölcsőjénél a buzgóság mellett ott virrasztott az áldozatkészség és a szaktudás is. Az alapító Klimkovics testvérekhez Bubits Zsigmond püspök, Henszlmann Imre, Dessewffy Pál, gr. Andrássy Dénes, a Koós testvérek, Puky József, Csoma József és mások, a bőkezű és műérzékkel bíró Mecaenások egész sora társult. Nagy előnyére vált középponti fekvése is, amely szükségessé tette, hogy működési körét egész Felső-Magyarországra kiterjessze, de egyúttal ennek az egész ország résznek figyelmét s áldo-

zatkésztségét felé irányította. Nem maradt el az állami segítség sem, amikor a magánosok és Kassa sz. kir. város adományai a költségek fedezésére már nem voltak elegendők, sőt, ami nálunk a múltban elég ritkán történt, szakavatott vezetőkben sem volt hiány. Nem csoda tehát, ha az intézet rohamosan nőtt, fejlődött, gyorsabban és nagyobb mértékben, mint azt a kezdetkor a legvérmesebbek is remélni merték.

Az ilyen száguldó haladásnak azonban árnyékoldalai is vannak. Intézetünk, mint valami hirtelen felserdült gyermek, igen hamar kinőtte a testére szabott ruhát. Alig készült el, már is szűknek bizonyult a Kassa város áldozatkésztségéből épült tetszetős palota, kicsinek még a terület is, amelyet számára kihalásítottak, elégtelennek a személyzet amely a társulati kezelésből városiba átment múzeum szervezésekor teljesen megfelelőnek látszott.

Az ily módon előállott hiányok s hibák pótlására a sokféle közművelődési kiadással terhelt város már nem vállalkozhatott. Elhatározta tehát, hogy múzeumát felajánlja az államnak azzal, hogy fenntartásához ezentúl is tekintélyes összeggel, évi 20,000 koronával járul, de viszont elvárja az államtól, hogy az a nemzeti szempontból is jelentős intézményt fejlesszen, nagyobbítani fogja.

Az államosításra vonatkozó tárgyalások szerencsésen befejeződtek; már csak rövid idő s némi alakítások kérdése, mikor veszi át véglegesen a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium a Kassai Múzeumot. Ez az időpont a múzeum életében nagy jelentőséggel bír. Ezzel

fejeződik be — ha szabad ilyen kifejezéssel élnünk — az intézet gyermekkora, ezzel lép be az országos jelentőségű tudományos intézetek sorába s válik nem csak a magyarság, de az emberiség haladásának egyik tényezőjévé.

Amidőn most, a Kassai Múzeum élete első korszakának végén, a városi kezelés alatt eltöltött utolsó év eredményeiről lelkiismeretesen számot adunk, kötelességünknek tartjuk nem csak az eddig végzett munka gyümölcseivel kérkedni, hanem egyúttal nyíltan feltárni az intézet hiányait, szükségleteit is, amelyek helyrehozása s fedezése a jövőndő zavartalan haladásnak főfeltétele.

Egy jelentés szűkreszabott keretei nem engedik meg, hogy túlságosan részletezzünk. Csak nagy és általános vonásokban rajzolhatjuk meg a helyzetet, kevés szóval, szinte kiméletlenül kell rámutatnunk bajainkra. Hisszük, hogy azok, kiknek kezében van letéve az intézet jövőndő sorsa, minden tőlük telhetőt meg fognak tenni arra, hogy a Kassai Múzeum nemes hivatásának egyre fokozottabb mértékben felelhessen meg.

Első, legégetőbb szükséglete a múzeumnak, hogy helyiségei minél előbb szaporittassanak. Az a tizenegy terem, amelyből a jelenlegi épület áll, már a meglevő anyagot sem képes befogadni, annál kevésbbé nyujthat helyet a gyarapodásnak. Ez még nem lenne végzetes baj, ha kellő raktárhelyiségeink volnának, ahol a ki nem állítható tárgyakat el lehetne helyezni. Sajnos, raktárunk sincs, mert az amúgy is túltömött pinczehelyiségekbe a nedvesség s hőmérsékváltozás iránt érzékenyebb darabokat, tehát fából

készült vagy a szőtt műtárgyakat nem lehet lerakni, még kevésbé szabad oda festményeket vagy könyveket elhelyezni. Igaz, hogy a pincze hibáján némiképp segíteni lehetne, ha a helyiségeket betonpadozattal, az ablakokat jól záró táblákkal látnák el; csak hogy az erre szükséges aránylag csekély összeg a szűkre szabott javadalomból nem telik ki.

Az elmúlt évben alkalom kínálkozott a múzeumi épület nagyarányú kibővítésére. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága hajlandó lett volna a múzeummal kapcsolatban egy az iskolán kívüli oktatás céljait szolgáló közművelődési ház létesítésére, úgy, hogy egyúttal a múzeum is két terjedelmes szárnyal bővült volna. Ha ez a terv megvalósul, a Kassai Múzeum legalább harmincz évre elegendő helyiséghez jut s meg lett volna adva a mód arra, hogy a legelső s legjobban ellátott vidéki muzeális intézetté váljék. Sajnos, a felkinált kulturpalotát a város kénytelen volt visszautasítani, miután zilált anyagi viszonyai között a megajánlott nagy összeg pótlására szükséges csekély hozzájárulást sem adhatta meg. Arányban áll-e az így megtakarított összeg az elmaradt erkölcsi s anyagi haszonnal, nem tudjuk megállapítani; annyit azonban konstatálnunk kell, hogy a Kassai Múzeumot a terv meg-hiusulása folytán pótolhatatlan veszteség érte.

Az év vége felé újból kilátás nyílt nem ugyan az épület teljes kifejlesztésére, de legalább egy szárny kiépítésére. A Műemlékek Országos Bizottsága, amelynek felügyelete alatt fog a rodostói Rákóczi-ebédlő rekonstruált mása Kassán felépülni, 1908. évi november hó 24-én

tartott ülésén elhatározta, hogy az ebédlő-házat a Kassai Múzeum épületével kapcsolatosan kívánja felépíteni s e célból a múzeum déli szárnyát a telek egész hosszúságában és a mögötte fekvő, a város által felajánlott utczarész szélességében óhajtaná kiképezni, hogy a Rákóczi-ebédlő ennek végében nyerjen elhelyezést.

Ha, amint joggal remélhetjük, e szerény keretekben mozgó terv megvalósul s nem jut az előbbinek sorsára, úgy a helyszükén némileg segítve leend, amennyiben régészeti és műipari gyűjtemények számára az emeleten három termet, a már majdnem teljesen kiszorult néprajzi gyűjtemény részére egy kisebb szobát és a most egészen hiányzó irodák, labororium, műhely, illetőleg tisztító és konzerváló helyiségek számára négy, nem nagy méretű, de megfelelő helyiséget nyerhetünk. A múzeum többi osztályai, nevezetesen a képtár, amely a közel jövőben leginkább remélheti a nagymérvű gyarapodást s a könyvtár, intézetünknek a közművelődés szempontjából kétségkívül legfontosabb része semmivel sem bővülnek; e két csoport talán hosszú időig kénytelen megvonulni mai szűk és alkalmatlan helyiségeiben. Ebből pedig kára van nem csak magának az intézetnek, hanem elsősorban és mindenekfölött a közönségnek:

Különösen a könyvtár az, amelynek érdekében szót kell emelnünk. Még néhány évvel ezelőtt is ez volt a legszerényebb osztálya a Kassai Múzeumnak. Javarészt használatba sohasem kerülő régi, jobban mondva ócska munkákból állott. Két nagyobb adomány azonban kiemelte

előbbeni helyzetéből s egyszerre modern, a művelt közön-
ség és az érettebb tanuló ifjúság használatára kiválóan
alkalmas gyűjtemény magjává tette. Egyik volt a vallás-
és közoktatásügyi minisztérium 20,000 koronás rendkívüli
állámsegélye melyet Mihalik József miniszteri biztos nagy
körültekintéssel úgy használt fel, hogy egyrészt a feltétle-
nül szükséges muzeális szakkönyvtár alapját megvetette,
másrészt a legelhanyagoltabb irodalmi, irodalomtörténeti és
történelmi szakcsoportokat modern munkákkal lehetőleg
kiegészítette. A másik Puky József ny. miniszteri tanácsos
ajándéka, amely az apró nyomtatványoktól eltekintve
2263 kötetnyi válogatott, részben igen értékes és nehezen
megszerezhető munkát tartalmazott. Szépen gyarapodott a
könyvtár az évről-évre növekvő állámsegélyből is; így az
1908-ik évben nem kevesebb mint 4179 korona 89 fillért
fordíthatott könyvvásárlásra és kötésre.

Amint a könyvtár polczai újabb művekkel megtelni
kezdtek, azonnal kitűnt, hogy Kassán, ahol a jogakadémia
szakkönyvtárán kívül csak két kisebb terjedelmű s majd-
nem kizárólag szépirodalmi munkákat tartalmazó népkönyv-
tár van, egy a tudományok minden ágára kiterjeszkedő
modern közkönyvtár valósággal *közszükséglet*. Csakhogy
fájdalommal kell látnunk, miként az igényeknek képtelenek
vagyunk megfelelni. Olvasóhelyiségünk, amelyet teremnek
csak némi tulzással nevezhetünk, mindössze 28 ülőhelyre
van berendezve. S ez az egyedüli nyilvános olvasóterem*)

*) A jogakadémiának kizárólag szakművekből álló könyvtárát csupán a
tanári kar és a hallgatók használják.

egy városban, amelynek jogi- és gazdasági-akadémiája s két középiskolája van, amelyben a lakosságnak egy harmadát az értelmiség teszi ki, amely telve van tanárokkal, tanítókkal, lelkészekkel, tisztviselőkkel. Mondanunk sem kell, hogy ez a szerény helyiség a legmelegebb nyári napok kivételével állandóan telve van; megható látni, miként álldogálnak könyvvel kezükben azok az olvasók, kiknek ülőhely már nem jutott, a terem gyéren világított sarkaiban, türelemmel várva, míg egy-egy hely megürültével módjuk nyílik ülve áldozni tudásszomjuknak.

Elódázhatatlan kötelesség, hogy ezen a szomorú helyzetben valamiképp addig is segítsünk, amíg az épület kibővítéséről gondoskodás történik.

A mód meg van rá adva: a szükségesért fel kell áldoznunk a kevésbé szükségeset. Végre kell hajtani a már évek óta kért és sürgetett tervet, ki kell telepíteni a múzeum természetrajzi osztályát.

Felesleges lenne hosszasan bizonyítgatni, hogy univerzális vidéki múzeumoknak hova-tovább mind kevesebb a jogosultságuk. Még a központi nagy intézetek is fejlődésük folyamán részeikre bomlanak. A régészeti, műipari, szépművészeti gyűjteményeknek iránya, céljai, eszközei, teljességgel eltérnek a természetrajziakétól; kis helyen, aminővel egy vidéki múzeum rendelkezhetik, egyfelől az emberi kéz, mellette pedig a természet alkotásait jól, tanulságosan csoportosítani lehetetlen.

Az ilyen „vegyes“ múzeumokban a látogató egy óráig sem tartó körútja alatt minden átmenet nélkül oly

sok felét kénytelen látni, hogy az egész okvetlenül csak zűrzavar gyanánt hat rá.

Vegyük hozzá, hogy a vidéki intézetek minden szakmára megfelelő szakemberrel nem igen rendelkezhetnek; többnyire ugyanaz a személy kénytelen a sokféle irányú gyűjteménnyel foglalkozni. Polyhistorok pedig ma már nincsenek. Az eredmény felől nem lehet kétség; a vezető az előtte idegen tudomány-csoportokat elhanyagolja és a gyűjtemény egyes részei végül is a lomtárba kerülnek.

Ez ellen csak egyféle módon lehet védekezni: a főleg régészeti irányú múzeumoktól el kell vonni a természet-tudományi anyagot s ezek számára külön intézeteket kell szervezni, vagy, ahol ez lehetetlen, ott valamely iskola gondjaira kell bízni a természetiek gyűjteményeit.

A Kassai Múzeumban eredetileg a természetnek két osztálya volt képviselve; az ásvány- és állatvilág. Ehhez járultak kiegészítőül a kőületek. A jelenlegi épület első berendezése alkalmából még két terem volt számukra fenntartva. Ma már csak egy van; az ásványok s kőületek a pinczébe kerültek, hogy a Puky József szép régészeti s néprajzi gyűjteményének helyet adjanak. A még meglévő állattárnak sem lehet más a sorsa; el kell távolítani, hogy helyiségében berendezhető legyen a második olvasóterem, amelyre feltétlenül nagyobb szükség van, mint a kitömött állatok s meghatározatlan szeszpreparátumok ama szerény sorára, aminővel minden jól felszerelt iskolai múzeum rendelkezhetik s amelyet — mint a tapasztalat bizonyítja — csak a tíz éven alúli gyermekek s a „vasárnapi közönség“

szokott megnézni. Az így nyerendő terem czélszerűen berendezve kb. 30 olvasónak ad helyet, ha pedig karzattal lesz ellátva (amire a helyszükét tekintve számítanunk kell,) úgy még 8—10,000 kötetet is befogadhat.

Ily módon a kassai közönség régi és jogosult kívánságának is eleget tehetünk: módunkban lesz a komolyabb, érettebb olvasókat a tanuló ifjúságtól elkülönítve elhelyezni.

A helyszükén kívül még jelentékeny szerkezeti hibái is vannak a múzeum épületének, amelyekre már csak azért is rá kell mutatnunk, hogy megállapítsuk, miként a belőlük esetlegesen származható károkért nem az intézet vezetőségét terheli a felelősség.

Ilyen gyökeres hibája a kívül tetszetős, de sok oldalú céljainak meg nem felelő palotának első sorban az, hogy könyvtári helyiségei csak a főbejáraton, tehát a kiállítási helyiségül szolgáló előcsarnokon át közelíthetők meg.

A múzeum tárlatai nyáron át d. e. 9-től 12-ig, és délután 3-tól 5-ig vannak nyitva, a téli hónapokban pedig csupán délelőttönként. A helyiségek a nyitási órák alatt a teremörökül alkalmazott néhány rokkant öregnek ha nem is egészen megfelelő, de némi biztonságot nyújtó felügyelete alatt állnak. Viszont az olvasóterem a nyári félézünetet kivéve mindig a délutáni órákban (3—7 óra között) van nyitva, amikor is a terjedelmes épület biztonságára *csak a múzeum egyetlen szolgálja ügyel fel.* Ha ez — ami kikerülhetetlen — a bejáratától eltávolzni kénytelen, akkor a múzeum földszinti és emeleti nyitott

csarnoka teljesen őrizetlenül áll a szabadon belépő látogatók előtt. Hogy ezen a tűrhetetlen állapoton valamenynyire segíthessünk, addig is, amíg a múzeum északi szárnya kiépülhet, feltétlenül kívánatos lenne egy a könyvtár mellé az udvar felől építendő kis előcsarnokon át külön bejáratot nyitni az olvasóközönségnek.

Csakis így lehetne segíteni a másik folyvást kínosan érezhető hiányon: a ruhatár híján.

A régebbi szokás szerint a könyvtárt használók felsőruháikat magában az olvasóteremben rakták le. Miután pedig az itt elhelyezett fogas mindössze 13 télikabátnak nyújt helyet, mindennapos látvány volt, hogy a fal mentén álló üveges tárlószekrényeken 10—20 kabát, kalap, alatta egy sereg sárczipő, hozzá támasztva ugyanannyi bot és esernyő díszeskedett.

E bajon legalább némiképp segítettünk az által, hogy az előcsarnokban volt egyetlen fogas mellé egy újabbat állítottunk, amelyen délutánonként a könyvtári látogatók elhelyezhetik felsőruháikat. Addig, amíg a mostani egyetlen olvasóhellyiséggel rendelkezünk, ez a „ruhatár“ szükségből megfelel, ha azonban a második termet is módunk lesz megnyitni; úgy az előcsarnokból erre a célra elrekeszhető terület semmiképp sem lesz elegendő. A második bejárat szükséges volta mellett tehát ez is erős indokul szolgál a fentebb említett kis könyvtári előcsarnok felépítésére.

Sok bajt okoz az épület tökéletlen fűtőberendezése is. A fűtőtestek hibás elhelyezése folytán a helyiségek rosszul vannak temperálva; némelyik terem egyik felén

izzasztó meleg, más oldalán érezhető hideg van. Az emeleti helyiségeket a fűtésből kikapcsolni nem lehet, minek folytán délutánonként, amikor az előcsarnokon kívül csupán két terem van nyitva, az egész épületet fűlik. Az évi számadások tanúskodnak róla, minő költségbe kerül a fűtőberendezés eme hiányossága. Arról, hogy a vezeték még folytonos javításra is szorul, hogy a rozsdásodó csövek hol itt, hol ott lyukadnak ki, nagy károkat okozva az épület falaiban, ezúttal bővebben nem is kívánunk emlékezni.

A tűzbiztonságot teszi illuzóriussá a tűzcsapok teljes hiánya. Miután a közönséges vízvezetéki csapok is csupán az épületben levő két lakásban találhatók, a termekben támadt tüzet, ha azonnal észrevennék is alig lehetne a víz hiánya folytán eloltani.

Maga az épület egyébként is rászorul a javításokra. A falakat kívülről környező keskeny aszfaltburkolat a talaj süppedése következtében elvált és 2—5 czm.-nyi hézagain át az eső és hóviz az alapfalakra csurog. Helyenként, kivált a hornyolatokban a tetőt is foldozni kellene s kisebb javításokra, ajtók, ablakok igazítására, a lehulló vakolat pótlására, majdnem minden teremben szükség lenne.

Mіндеzen hibák ma még aránylag kis összeggel helyrehozhatók. Hisszük, hogy felettes hatóságaink bölcsesége meg fogja találni a módot arra, hogy valamely rendkívüli segítyből az épület rendbehozassék, még mielőtt a kisebb bajok valamely nehezen pótolható kárt okoznának.

Az épület kicsinysége s hibái mellett nagy hátrány-

nyal jár a Kassai Múzeumra a személyzetnek sem az intézet nagyságával, sem a végzendő munka terjedelmével arányban nem álló elégtelen volta. Az igazgató, a könyvtárt kezelő múzeumi tiszt, egy napidíjas és egy szolgál, mindössze tehát négy személy látja el az összes teendőt, ép úgy, mint nyolcz évvel ez előtt, amikor az intézet forgalma a mainál tetemesen kisebb volt. Bizvást elmondhatjuk, hogy e négy ember vállán nyolcznak a teendői nyugosznak. Ha tehát az ügyek, a folyómunkák nem mindig a kellő gyorsasággal végeztetnek el, ha fontos munkálatok megindítását s elvégzését jobb időkre kell halasztani, annak oka egyedül az emberi erő véges voltában s a napból kihasználható maximális munkaidő aránylagos rövidségében kereshető.

Hasonló intézet vezetőjének munkásságát elsősorban a meglevő anyag szakszerű feldolgozására és megfelelő kiegészítésére kellene szentelni. A Kassai Múzeumnál, ahol az ügykezelési teendők nagy tömege egyetlen emberre súlyosodik, szakmunkára csak néha napján kerül a sor, amikor azt a kezeléssel járó teendők kivételesen megengedik. A könyvtárnokot és részben a napidíjas irnokot is d. e. 9-től 12-ig, d. u. 3-tól 7 óráig teljesen lekötik a könyvtári munkák. A gyarapodás-feldolgozása, beosztályozása mellett e két alkalmazott végzi a szükséges olvasóteremi felügyeletet, sőt a közönség kiszolgálását, és a használt könyvek visszaosztását is. Az utóbbiakra mindenütt szolgát alkalmaznak, nem azért, mintha e munkák művelt emberre nézve megalázók volnának, hanem mert a tiszt-

viselőket csupán fizikai erőt igénylő teendők elvégzésére felhasználni, még másféle körülmények között is egyenes pazarlás.

Egyetlen szolgánk — kétségkívül a legjobban megterhelt alkalmazottja az intézetnek — a nyitási órák alatt portási és ruhatárosi teendőket végez, egyébként pedig őt terhelik: a mindennapos takarítás, az összes szükséges utak (posta, levelek s hivatalos iratok kézbesítése, apróbb bevásárlások, stb.) elvégzése, az előforduló rendezési, tisztítási, konzerválási munkák, végül a házmesteri teendők. Végzi pedig mindezt köz- és vasárnapokon, megszakítás és pihenő nélkül, úgy, hogy évek hosszú során át szabadságidőt egyáltalán soha sem élvezett.

A végzendő munka mennyiségéről mindennél jobban tanúskodik az a körülmény, hogy az elmúlt évben sem a miniszteri biztos, sem a múzeumi tiszt nem vehették ki a nekik járó szabadságidőt.

Súlyosan nehezednek a személyzet eme túlterhelésének következményei nem csak magukra az egyénekre, hanem még inkább a múzeumra. Ha a négy alkalmazott közül bármelyik megbetegszik, nincs aki helyét ideiglenesen betöltse, aki munkáját elvégezhesse. S ha ezt a könnyen beállható eshetőséget el is kerüljük, a teljesített munka minőségén előbb-utóbb észrevehető lesz a túlterhelés hatása, mert nincs olyan munkabíró s kötelességérző ember, aki ily mérvű elfoglaltság elkedvetlenítő, kimerítő hatásait ki bírná magát vonni.

A személyzetnek egy tisztviselővel és legalább

szolgával leendő kiegészítése tehát majdnem oly fontos érdek, mint a helyiségek szaporítása. Sajnos, amint az év végén már ismeretessé vált állami költségvetésből látnunk kellett, ebbeli jogos óhajtásaink a következő évben is csak részben válnak valóra, amennyiben a remélt tisztviselői állás szervezése mellőztetett.

II.

Ily nagy hiányok mellett kétszeresen felemelő látvány a Kassai Múzeum meg nem akasztható fejlődése. Az elmúlt év rövid története, számokba foglalt eredményei azzal a tudattal tölthetik el a múzeum sorsát intéző összes köröket, hogy a nyújtott támogatás s a végzett munka nem voltak hiábavalók: ebben az intézetben Isten segítségével, lelkes emberek közremunkálásával, ha lassan is, de biztosan erős kővárra épül a magyar művelődésnek, amelynek jótékony hatását s eredményeit talán csak a jövő fogja kellőképpen mérlegelhetni.

Az év folyamán múzeumunk életében több olyan esemény következett be, amelyekről megemlékeznünk szükséges.

Kassa sz. kir. város tanácsa az 1908-ik évben utóljára kezelte a múzeumot, amely a vallás- és közoktatásügyi m. kir.

minisztériummal kötött megegyezés szerint 1909-ben állami kezelésbe megy át. Az intézet belső vezetésében már nem is vett részt, e tekintetben csupán arra szorítkozott, hogy a miniszteri biztosnak némely a nyitási időre s a könyvtár látogatására vonatkozó előterjesztését jóváhagyta. Intézkedései jórésztben a múzeum pénzügyeit s külső kezelését illették. Elismeréssel kell e helyen megemlékeznünk arról az áldozatkészségről, amellyel az előző évben raktárul használt igazgatói lakást teljesen rendbeszedette és a villamos világítást úgy ide, mint a szolga lakásába bevezettette. Ez évben kapott a múzeumi épület vízvezetékét is, amely egyelőre ugyan csak a bentlakók kényelmét szolgálja, de némi költséggel a tűzbiztonság céljaira is felhasználható lesz. A tanács intézkedései közül még kiemeljük azon határozatát, amellyel Baczoni Albert tb. örnek igazgató-helyettesi működéseért 500 korona jutalmat biztosított s azt, amelynek alapján a városi pénztárban kezelt régi államsegély-maradványokat a múzeumnak kiutalta, miáltal az intézet ez évi jövedelme örvendetesen gyarapodott.

Mihalik József kir. tanácsos, a Kassai Múzeumnak hét éven át miniszteri biztosja, ki már 1907 óta Budapesten, a Múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségénél az előadói tiszteletet töltötte be, ez év tavaszán végleg megvált az intézettől, amelynek berendezése, felállításja s nagymértékű gyarapítása mindenkor hervadhatatlan érdeme leendő. Helyére a nagyméltóságú magy. kir. közoktatásügyi miniszter úr Varjú Elemér nemzeti múzeumi segédőrt rendelte ki az intézet vezetésére. Az új min. biztos Baczoni Albert

főrealiskolai tanár, igazgató-helyettestől május 2-ikán vette át az ügyek vezetését, majd pedig május 11- és 15-ike között elődjétől, Mihalik József országos felügyelőtől a gyűjteményeket. Ez utóbbi aktusnál Kassa város képviselőjében dr. Ékes Lajos városi tanácsnok, dr. Vukovich Károly és Loósz Dezső városi aljegyzők vettek részt.

Az igazgató-helyettesi teendők végzése alól felmentett Bacsoni Albert nem vett véglleges búcsut a múzeumtól, amennyiben a Múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősege által a természetrajzi gyűjtemény gondozásával továbbra is megbízott.

A főfelügyelőség ez év folyamán is a szokott, mindenre kiterjedő gondossággal intézte ügyeinket. Az évi segélyt 6000 koronában szabta meg, amelyhez év közben még egy becsesebb mű megszerzésére szolgáló 200 korona rendkívüli segítség járult. A segélyt a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium aránylag későn, augusztus 4-én utalványozta ki; e késedelem azonban a múzeumra semmiféle hátránnyal nem járt, miután az előző évről tetemes bevételi maradványokkal rendelkezünk. Azokról a becses letétekről, amelyekkel a főfelügyelőség a gyűjteményeket gyarapította, az egyes osztályoknál részletesen megemlékezünk. Az intézet iránti kiváló gondoskodásról tanúskodik többek között az is, hogy Szalay Imre min. tanácsos h. országos főfelügyelő, Fejérpataky László udv. tanácsos, országos főfelügyelő egy-egy ízben, Horváth Géza m. nemzeti múzeumi osztályigazgató orsz. felügyelő pedig két ízben látogatta meg a Kassai Múzeumot.

A múzeum belső életének intenzitásáról tesz bizonyosságot, hogy az év folyamán 457 ügyszer került elintézés alá (1907-ben 278). A társintézetekkel s hatóságokkal való csereviszonyunk igen szerény méretű volt, minek oka abban található, hogy egyfelől a múzeum tudományos anyaga (p. o. oklevéltára) jöformán ismeretlen, másrészt pedig a közönség nagyrésze nem tudja, hogy intézetünk utján a hazai könyv- és levéltárak darabjait itt helyben is módja van használni. Az 1908-ik évben a következő intézetekkel álltunk összeköttetésben: Árvamegyei Csaplovits-könyvtár (Alsókubín), Börtönügyi Múzeum (Budapest), Deés város levéltára, Hadi-Múzeum (Bécs), Magyar Nemzeti Múzeum, Országos Levéltár, sátoraljaujhelyi főgimnázium, Szépművészeti Múzeum (Budapest). Ezenkívül egy-egy ízben a kassai kir. ügyészség és Szepesváralja város polgármesteri hivatala vették igénybe gyűjteményeinket.

A múzeum látogatói között különösen a nyári hónapokban sok volt a külföldi. A tátrai fürdőket látogató turisták egy része Kassára is le szokott rándulni. A fő vonzóerőt ugyan az idegenekre nem a múzeum, hanem II. Rákóczi Ferencz fejedelem sírja gyakorolja, mégis az úti programból ritkán marad ki a gyűjtemények megtekintése.

Az idegenekre való tekintetből a folyó évben azt az újítást léptettük életbe, hogy a múzeumot a takarítási napokon (hétfőn és pénteken) is a szokásos 40 filléryi belépődíj ellenében mindenkinek megmutattuk. E körülménynek tulajdonítható, hogy a fizető látogatók száma 226-ról 390-re emelkedett.

A múzeum látogatóinak számáról a következő összeállítás nyújt felvilágosítást:

H ó n a p	Látogatók száma ingyenes nyitási napokon		Látogatók száma fizetési napokon		Összes látogatók száma	
	1907	1908	1907	1908	1907	1908
<i>Január</i>	—	398	—	2	357	393
<i>Február</i>	—	539	—	11	284	550
<i>Márczius</i>	—	1419	—	—	900	1419
<i>Április</i>	—	1448	—	20	1522	1468
<i>Május</i>	—	2165	—	10	2005	2175
<i>Junius</i>	—	1145	—	28	1263	1173
<i>Julius</i>	—	1248	—	86	1377	1334
<i>Augusztus</i>	—	2153	—	102	1612	2255
<i>Szeptember</i>	—	1758	—	65	1660	1823
<i>Október</i>	—	1244	—	42	1037	1286
<i>November</i>	—	789	—	13	621	811
<i>Deczember</i>	—	409	—	11	417	420
Összesen	—	14,724	—	390	13,055	15,114

A látogatók számának gyarapodása 2059-el, örventesen tanúskodik a múzeum kulturális hatásának emelkedéséről.

Megjegyzendő, hogy a fentebbi számokba a könyvtári látogatók nincsenek belefoglalva. Ezeket is hozzászámítva az emelkedés aránylagosan még nagyobb, amenny-

nyiben az 1907-beli 15,967 látogatóval szemben 1908-ban 20,294 áll.

A látogatók sorából néhányat névszerint is megemlí-
tünk; a múzeumot megnézték: *Benczúr* Gyula a festőmes-
teriskola igazgatója, *Éder* Ödön Kassa sz. kir. város polgár-
mestere, *br. Forster* Gyula a Műemlékek Országos Bizottsá-
gának elnöke, *dr. Gulyás* Pál m. n. múzeumi segédőr, nép-
könyvtári szakfelügyelő, *Hanuy* Ferencz egyet. ny. r. tanár,
Koch Antal egyetemi ny. r. tanár, *Kollányi* Ferencz jááki
apát, a hiteleshelyi levéltárak főfelügyelője, *Loysch* Ödön
főgimn. igazgató, a Gömörmegyei Múzeum vezetője, *Mázy*
Engelbert tankerületi főigazgató, *Möller* István műépítész,
a Műemlékek Országos Bizottságának tagja, *Puky* József
ny. miniszteri tanácsos, aki minden látogatása alkalmából
gazdag ajándékokkal gyarapította a múzeumot, *Sztehlo*
Ottó műépítész, *Tergina* Gyula kir. tanfelügyelő, *Walther*
Gyula praelatus, esztergomi kanonok, a közp. papnevelő
intézet kormányzója és mások.

A múzeum látogatói között a csoportonként érkező
tanuló-ifjúság nagy számmal szerepel. Az év folyamán
következő iskolák egy-egy csapatja tekintette meg a gyűj-
teményeket: abaújharaszi iskola (23 személy), abaújná-
dasdi iskola (150 sz.), bajai tanítóképző (27 sz.), békés-
csabai főgimnázium (43 sz.), bonyhádi gimnázium (22 sz.)
budapesti tud. egyetemi hallgatók geológiai kiránduláson
járt csoportja (16 sz.), budapesti kertészeti szakiskola (40 sz.),
budapesti felső ipariskola (16 sz.), csányi iskola (32 sz.),
csíksomlyói tanítóképző intézet (28 sz.), debreczeni főiskola

(36 sz.), dobsinai polgári leányiskola (38 sz.), enyiczkei iskola (36 sz.), eszkárosi népiskola (34 sz.), garbóczbogdányi iskola (64 sz.), gölniczbányai elemi iskola (25 sz.), gölniczbányai áll. vasipari szakiskola (38 sz.), hajdúböszörményi főgimnázium (39 sz.), hernádkércsi iskola (38 sz.), hódmezővásárhelyi polg. iskola (36 sz.), hódmezővásárhelyi főgimnázium (61 sz.), iglói polgári iskola (160 sz.), kassai kir. konviktus, kassai női gazdasági tanintézet (38 sz.), makói áll. főgimnázium (19 sz.), marosvásárhelyi polg. iskola (31 sz.), rákosi áll. elemi iskola (24 sz.), sátoraljaujhelyi főgimnázium (38 sz.) szalánczi iskola (40 sz.), szarvasi főgimnázium (21 sz.), ungvári tanítóképző (22 sz.), váczai főgimnázium (64 sz.), zsebesi iskola (36 személy).

Ezen iskolák egy része számára a megszabott időn túl is nyitva tartottuk a múzeumot. Amely csoportok látogatásukat előre bejelentették, azokat a min. biztos kalauzolta.

A múzeum egyes tárainak gyarapodásáról s a bennük végzett munkáról külön-külön kell beszámolnunk, már csak azért is, hogy az egyes csoportok különleges feladataira, gyarapításuk módjaira, nemkülönben eshetőleges hiányaira rámutathassunk.

III.

Könyvtár.

Könyvtárunk külön történetében az év folyamán felmerült legjelentősebb esemény a nyitási idő megváltoztatása.

Az előzőleg fennállott szabályok szerint a könyvtár július és augusztus hónapokban hetenként kétszer, szerdán és csütörtökön d. u. 3-tól 7-ig volt a közönség számára nyitva. Ez órákban azonban csak elvétve fordult meg valaki az olvasóteremben, miután a délre fekvő helyiség, amelybe a nap 12-től d. u. 6-ig állandóan besüt, annyira átmelegedik, hogy abban csak egy órát is eltölteni büntetéssel ér fel. Ezért, másrészt pedig mivel a könyvtár látogatóinak tekintélyes hányadát kitevő tanulmányifjúság a nyári hónapokban délelőttjével is szabadon rendelkezik, előterjesztésünkre Kassa sz. kir. város tanácsa 9619. sz. a. kelt határozatával oda módosította a szabályzatot, hogy a könyvtár évenként július hó 1-től szeptember 15-éig hetenként négy ízben, és pedig kedden, szerdán, csütörtökön és szombaton d. e. 9-től 12-ig áll az olvasók rendelkezésére, míg ellenben délutánoként állandóan zárva marad.

A közönség igényeire való tekintetből tanácsi engedelemmel a vasárnapi könyvtári órákat is áttettük délelőtről délutánra. Mindkét intézkedés jól bevált s a látogatók számának növekedését eredményezte.

A könyvtári olvasóterem szűk voltából s a személyzet elégtelenségéből folyó hibákra már fentebb rámutattunk. E hiányossággal szemben konstatálnunk kell, hogy a múzeum összes tárai között éppen a könyvtár az, amely új anyag elhelyezésére elegendő térrel rendelkezik, amely tehát az adott körülmények között legintenzívebben gyarapítható. A könyvtartóterem mai, fölöttébb cél-

szerűtlen berendezése mellett is legalább ötezer új kötetet könnyűszerrel lehet még felállítani, ha pedig a nehézkes, ormóttan állványok helyébe célszerű könyvpolczok kerülnek, eshetőleg ha a helyiség megfelelő, vasszerkezetű karzattal szereltetik fel, benne közel ötvenezer kötet, tehát a jelenlegi állomány kétszeresse nyerhet elhelyezést.

Részben ezért, részben mert a közönség folyvást fokozódó érdeklődését szerény könyvanyagunk erősebb gyarapításával kellett méltányolnunk, minden lehető eszköz felhasználtunk a könyvtár szaporítására.

E tekintetben az elmúlt év eredményűsnek mondható. Ime a bizonyító adatok:

A könyvtárba beosztatott 1908-ban	Vétel		Letét és köt. példány		Ajándék		Összesen	
	mű	kötet v. drb	mű	kötet v. drb	mű	kötet v. drb	mű	kötet v. drb
Önálló könyv, füzet, folyó- irat, kötet	571	1045	61	62	531	741	1163	1848
Hírlap (évfolyam)	—	—	82	82	6	6	88	88
Apró nyomtatvány, plakát, gyászjelentés	—	—	—	398	—	189	—	578
Térkép	—	31	—	—	—	—	—	31
Kézirat	—	—	—	—	10	10	10	10
Oklevél, irat	—	41	—	—	—	3	—	44
Hasonmás és fénykép	—	3	—	—	—	4	—	7
Összesen	571	1120	143	533	547	953	1261	2606

E szaporulat az előző évinél jóval magasabb számokat mutat. A vétel útján szerzett 1045 kötetnek 1907-ben 114 kötet felel meg s a végösszeg: 1848 kötet (2606 könyvtári darab) messze túlhaladja az akkori eredményt, amely 361 kötettel (814 könyvtári darabbal) zárult.

A gyarapodást a múlt évben kimutatott könyvtári anyaghoz hozzáadva végeredményül azt találjuk, hogy a Kassai Múzeum könyvgyűjteménye az 1908-ik év végén 23,145 darabból állott. E megállapítás egészen pontosnak nem mondható, miután a Múzeumnak számba nem vett néhány száz kötetnyi olyan könyve is van, amelyek, mint feleslegesnek vagy csonkáknak látszók a rendezéskor félretéttek. Van továbbá elraktározva ezret meghaladó apróbb nyomtatvány, régi (nagyobbára 1848—49-beli) plakát, értesítő, hivatalos nyomtatvány, amelyekkel együtt a könyvtári anyag eléri a 25 ezer darabot.

A könyvtár nagymértékű gyarapodása két okra vezethető vissza. Egyik a rendelkezésre állott összeg aránylag magas volta, a másik az ajándékul nyert művek nagy száma.

A Múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőisége 2200 koronát adott könyvtári segély címén. Ehhez járult 200 korona rendkívüli segély, 977 kor. 18 fillér előző évi maradvány és 800 korona az 1907. évi néprajzi államsegély-maradványból, melynek könyvtári célokra való felhasználását a főfelügyelőiség 453.—908. sz. a. kelt rendeletével megengedte. Ily módon a rendelkezésre állott s 23 korona 56 fillér híján fel is használt összeg 4203 kor. 45 fillérre ment.

A gyarapítás oly irányban történt, hogy lehetőleg a könyvtár azon szakcsoportjai nyerjenek kiegészítést, amelyeket eddig kellő fedezet híján el kellett hanyagolni. Ilyenek első sorban a természettudományok s a földrajz, továbbá a hazai történelem; éppen azok a szakok, amelyeket az olvasóközönség a szépirodalom mellett leginkább használ.

Nem hanyagoltuk el a muzeális segédkönyvtárul szolgáló műtörténeti csoportot sem, végül tetemesen gyarapítottuk a szépirodalmi munkák sorozatát, megszerezve például Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza és Abonyi Lajos eddig csak egy-két kötettel képviselt munkáinak teljes gyűjteményét.

Az ajándékul kapott művek, akár a kötetek számát, akár a minőséget tekintjük szintén jó irányban s tetemesen gazdagították könyvtárunkat.

Nagylelkű ajándékozóink között ez évben is első helyen áll Puky József ny. min. tanácsos. Nem kevesebb mint 809 könyvtári darabbal gyarapította könyvtárunkat, amiből a kötetek száma 627 (427 mű). Ily módon az általa eddig ajándékozott könyvek és apró nyomtatványok száma megközelíti a 4000 darabot. Csupa hasznos és becses munka, közötté több ritkaság s egy egész zárt sorozat a magyar népköltésre vonatkozó művekből. Nagyobb számú kötetet, jórészen folyóiratok évfolyamait kaptuk Kassa sz. kir. város polgármesteri hivatalától, néhány ritkább régi művet Maurer Adolf könyvárústól és Csöke Endre tanártól. Az ajándékozók teljes névsora itt következik ;

„Abuj-Kassai Közlöny“ kiadóhivatala (Kassa), Abauj-Torna vármegye alispáni hivatala, aradi Kölcsey-egylet, m. kir. belügyminisztérium, Benczúr Vilmos (Kassa), Blanár Béla (Kassa), Csöke Endre (Kassa), Debreczen sz. kir. város tanácsa, Délmagyarországi Múzeum-Társulat (Temesvár), Dunántúli Közművelődési Egylet, dr. Ékes Lajos (Kassa), Erdélyi Múzeumegylet (Kolozsvár), eperjesi ág. ev. főiskola, a „Felsőmagyarország“ kiadóhivatala (Kassa), „Felvidéki Ujság“ kiadóhivatala (Kassa), földművelési m. kir. minisztérium, dr. Fränkel Bertalan (Budapest), Ganzert Vilmos (Kassa), Heeresmuseum (Bécs), Hunyadmegyei Tört. Társulat (Déva), Iparművészeti Múzeum (Budapest), Jászóvári praemontrei rend (Jászó), „Kaschauer Zeitung“ kiadóhivatala (Kassa), Kassa sz. kir. város polgármesteri hivatala, kassai ág. ev. leányiskola, kassai áll. felső ipariskola, Kassai Népbank, Kereskedelmi m. kir. minisztérium, Kukovszky Károly (Kassa), gr. Kreith Béla (Budapest), Lampel Róbert (Budapest), Magyar Történelmi Társulat (Budapest), Magyar Lajos (Kassa), Maurer Adolf (Kassa), Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa (Budapest), a „Napló“ kiadóhivatala (Kassa), Polinszky Emil (Kassa), Prepeliczay Elődné (Temesvár), Puky József (Tomor), Püspöki iroda (Kassa), Pécs-Baranyamegyei Múzeum-egyesület, Radocsovsky János (Kassa), Rössler Elemér (Kassa), Sulyovszky István (Krasznahorka-Váralja), Székesfővárosi Könyvtár (Budapest), Szepesmegyei Történelmi Társulat (Lőcse), Székely Nemzeti Múzeum (Szepsi Sz. György), Szemere Miklós (Budapest), szegedi polgári fiúiskola igazgatósága,

Szepsi Sz. György város tanácsa, Täubel Antal (Buda-pest), Temesvár sz. kir. város tanácsa, Tiszafüredi Múzeum-Egylet, Tragor Ignác (Vác), Uhrmacher Sándor (Kassa), Vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium, Vitéz A. (Kassa), Varjú Elemér (Kassa), Zapolovits József (Eperjes).

Az állami segélyből könyvvásárláson kívül még egy kisebb összeget könyvkötésre s négy Schröter-féle cédulafiók beszerzésére is fordítottunk.

Az 1908-ik év elején könyvtárunk anyagának körülbelül egy nyolczada volt kötetlen állapotban. Ez aránylag (a mi viszonyainkhoz mérten) nagy százaléknak nem is mondható. Miután azonban a könyvkötésre fordítható összeg nagyon szerény, a könyvkötői árak pedig az utolsó években 25—40 százalékkal emelkedtek, előre lehet látni, hogy a kötetlen könyvek hányada évről-évre növekedni fog, ha csak valamely rendkívüli segély lehetővé nem teszi egyszerre nagyobb mennyiségű könyv bekötését.

Majdnem akkora gondot, mint a bekötetlen könyveknek a szükséges védőborítékokkal való ellátása okoz a régebben bekötött, vagy „eredeti kötésekben“ pompázó köteteink legnagyobb részének a tökéletes elrongyolódás ellen való biztosítása. A múltban a csekély bevételekből s a szűkre szabott segélyekből nagyon keveset lehetett könyvkötésre fordítani. Ennélfogva ami kész kötésben volt megvehető (p. o. remekíróink újabb kiadásai, Mikszáth Kálmán, Rákosi Viktor, Eötvös Károly stb. munkái) az így szereztetett be, amit pedig be kellett köttetni, arra a legolcsóbb, a legkezdetlegesebb tábla került.

Mindenki tudja, minők a mi forgalomban levő „díszkötéseink“. Anyaguk a legrosszabb vászon, amely használatban hajtásainál rövid idő alatt kitöredezik, színük a legvilágosabb kék, piros, vagy éppen fehér, egyenesen arra szánva, hogy kézbe fogva mihamarább piszkolódjék. Könyvtári használatban az ilyen tábla a legrövidebb idő alatt undorítóan mocskos lesz s kevéssel utóbb teljesen rongyossá válik. A vélt takarékoság nagyon megbosszúlja magát, mert a könyvet alig pár évi használat után újra kell köttetni, holott ugyanaz csak kevéssel drágább, megrendelésre készült kötésben évtizedekig éppen maradt volna.

Ugyan ez az eredmény mutatkozik helyben készült régibb kötéseinknél a nagyon olcsó árak következménye gyanánt. Tenyéryni vastag nagy 8-adrétű sőt 4-edrét kötések, köztük sok igen sűrűn használt munka (p. o. Lóczi, Khinai birodalom, Kirchhoff, Unser Wissen von der Erde, Osztrák-Magyar monarchia, vagy éppenséggel a Vasárnapi Ujság folyamai) vannak a legprimitívebb félvásznas kötésekben. Ezek aztán használatban annyira elválnak, hogy tartalmuk lapokra szakadozik, szerte hull s magát a könyvet némely esetben már az újra való kötés (mely a körülvágás révén minden esetben a könyv kárával jár) sem mentheti meg a végpusztulástól.

Hosszú ideig fog tartani, míg ezek a rosszul konzervált kötetek vagy kicserélődnek vagy legalább új, tartósabb táblákat nyernek. A felmerült kár egyedüli haszna a tanulság, amit ez esetből meríthetünk. Ennek megfelelően újabb kötéseink, ha drágábbak is, hasonlíthatatlanul jobbak a

régielnél és mindenkor megfelelnek a bennük foglalt könyv értékének, illetőleg, előrelátható hasznátságának.

A fentebb említett czédulafiókok beszerzése a könyvtár halaszthatatlan újraczédulázásával s rendezésével áll kapcsolatban. Könyveinkről ugyan évek óta készültek katalóguslapok, ezek azonban alakjuknál s anyaguknál fogva betűrendes jegyzék alakítására merőben alkalmatlanok voltak, másrészt pedig terv és előre megállapított irányelvek nélkül készülvén, belső hibáik miatt is csak részben lettek volna használhatók. Utalólapok a több szerzőtől való és a gyűjtéletes munkákról csak részben készültek; így aztán p. o. a több mint kétszáz önálló munkát tartalmazó „Értekezések a történelmi tudományok köréből“ cz. sorozat *egyetlen* czédulával szerepelt. E katalógus az 1904-ben készült nyomtatott címjegyzék megjelenése óta nem is volt használatban s részben csomagokban, részben nehezen kezelhető dobozokban elrakva hevert. Miután pedig a nyomtatott címjegyzék sem ment a hibáktól, pótlékok pedig az utolsó négy év szerzeményeiről (körülbelül kilenczezer kötetről) nem jelentek meg, sem a közönségnek nincs módjában a könyvtárban található művek felől tájékozódni, sem a könyvtárnok nem mondhatja meg biztosan, meg van-e valamely munka a könyvtárban?

Első és legfontosabb teendőnk tehát kifogástalan, a közönség igényeit is teljes mértékben kielégítő czédulakatalógus elkészítése. Jól tudjuk, hogy a mostani munkaerő mellett ez hosszú időt és megfeszített munkásságot vesz igénybe, de viszont kétségtelen, hogy a halasztással a

munka nagysága, tehát nehézségei, ugyanabban az arányban nőnek, aminőben az anyag szaporodik.

A felmerülő költségek, így a szükséges czédulaszekrény, fiókok, kartonlapok beszerzése, eshetőleg az utalólapok házon kívül eszközrendő lemásolása — tekintetbe véve, hogy a munka s a kiadások több évre oszlanak el, — nem olyan tetemesek, hogy az évi javadalomból és a feleslegessé váló régi katalógus-szekrény s tokok eladási árából ki ne telnének.

Az új czédulakatalógus terve már az év derekán felmerült ugyan, mindazonáltal addig is, amíg a kivitelre kerühet a sor, nem szűnt meg a régi szabású czímmások készítése. Az év folyamán beérkezett összes munkákról készült könyvtári czédula, de — miután azokat csak ideigleneseknek tekintjük — csupán impurumban. E czédulák rendbeszedve az újak elkészültéig némi pótlásul szolgálnak, ha nem is a közönség, de legalább a könyvtárnok számára.

Miután könyvtárunknak törzskönyve nincs, nagy gondot fordítottunk az ezt némileg helyettesítő járuléki napló lehetőleg pontos vezetésére. Úgy a vett, mint az ajánlékba kapott munkák először a múzeum közös gyarapodási, azután a könyvtár külön vezetett járuléki naplójába irattak be. Az év folyamán beérkezett műveket mind besztottuk s egy részük már a könyvkötő műhelyét is megjárta.

A könyvtárba érkezett munkákra az olvasóteremben kifüggesztett táblákon, majd ezek megtelte után kiakasztott

czédulákon hívtuk fel a közönség figyelmét. Az ujdonságok közlésének e kezdetleges módja rövid idő alatt azt eredményezte, hogy a könyvtár látogatóinak száma rohamosan nőtt és a téli hónapokban körülbelül elérte a helyhez mért maximális számot.

Az olvasóterem forgalmáról a következő kimutatás ad képet:

H ó n a p	Nyitási napok száma	Olvások száma	Használt művek száma	Olvások átlaga	Használt művek átlaga
Január	23	357	441	15	19
Február	24	437	560	18	23
Márczius	26	494	646	19	25
Április	22	331	426	15	19
Május	25	181	231	7	9
Junius	22	66	76	3	3
Julius	18	199	222	11	12
Augusztus	15	163	188	11	12
Szeptember	21	348	411	17	19
Október	26	746	903	29	34
November	26	1019	1265	39	48
Deczember	23	839	954	36	41
Összesen	271	5180	6323	19	23

Körülményeink között e számok elég magasak s az előző évekhez képest tetemes emelkedést mutatnak. Az utolsó öt évben az olvasóterem forgalma a következő volt :

1903-ban 1690 olvasó 2106 művet használt.

1904-ben 3126 „ 3930 „ „

1905-ben 3795 „ 5030 „ „

1906-ban 3324 „ 4097 „ „

1907-ben 2912 „ 3487 „ „

Csakhogy közelebről megnézve a dolgot azt találjuk, hogy a látogatók zömét napról-napra ugyanaz az állandó kis csoport szolgáltatja s a könyvtárt használni hívatott művelt elemek nagy tömege nem veszi igénybe az intézetet. Erről tanúskodik a kiszolgáltatott olvasójegyek aránylagos kis száma.

1908-ban olvasójegyet váltott 243 egyén (1907-ben 121) és pedig foglalkozás szerint:

Tanár és tanárjelölt	3
Tanító és tanítójelölt	27
Ügyvéd, ügyvédjelölt	8
Hivatalnok	13
Kereskedő, keresk. alkalmazott	11
Iparos	3
Katona	2
Joghallgató	14
Gazdasági akadémiai hallgató	7
Közigazgatási tanfolyami hallgató	3
Középiskolai tanuló	99
Szakiskolai tanuló	52
Nő (tanítónő)	1
Összesen	243

Átlagosan tehát minden olvasóra 21 látogatás esik.

Bizonyos társadalmi osztályoknak (p. o. tanárok, lelkészek) távolmaradása elsősorban olvasótermünk kicsiségével s tudományos kutatók számára fenntartott külön olvasóhelyiség hiányával függ össze. Viszont egy másik igen tekintélyes csoport (hivatalnok, kereskedő, iparos) azért van csekély számmal képviselve, mert a könyvtár nyitási órái, a hivatalos és üzleti vagy ipari tevékenység idejével esnek össze.

Miként lehet és kell az előbbi hiányon rövidesen segíteni, e jelentés elején már megmutattuk. A nyitási idő meghosszabbításával, a másik hiba is helyrehozható. Ha az olvasótermet legalább hetenként háromszor este 10 óráig nyitva tarthatnók, azok is részesülhetnének a könyvtár használatának áldásában, akik ma onnan kenyérkereső foglalkozásuk révén ki vannak rekesztve.

A mai személyzet ennek a kívánalomnak minden buzgósága mellett sem felelhet meg. Délelőtt három, délután négy órai szolgálatot még három esteli órával megtoldani lehetetlen. Ha azonban az intézet még egy tisztviselőt kaphat, váltakozva beosztott szolgálattal azonnal meg fogjuk kísértetni az olvasóteremnek az esteli órákban való nyitvatartását.

A könyvtárt látogató közönséghez mérten elég kedvező arányú a használt munkák szakokszerinti kimutatása. Az évi eredmény a következő:

Szakcsoport	A használt művek száma
Hittudomány	23
Lexikonok, szótárak	147
Történelem és földrajz	472
Műtörténet és régiségtudomány	519
Irodalomtörténet, költészet, nyelvtud., szépirodalom	4159
Mennyiségtan és természettudomány	294
Bölcsészet és neveléstudomány	85
Orvosi tudomány	40
Jog- és államtudományok	104
Vegyések, társulati kiadványok	290
Folyóiratok	166
Múzeumok és könyvtárak katalógusai	10
Térképek	12
Kéziratok	2
Összesen	6323

Könyvtári szakrendszerünk szerint készült kimutatás nem tünteti fel, hogy mennyi volt a szépirodalmi munkákat használók száma, annyit mégis megállapíthatunk belőle, hogy a használat nagyobb fele esik a belletrisztikára s csak kisebb fele a tudományos munkákra. E jelenség nem aggasztó; ugyanez tapasztalható az összes univerzális és nem szigorúan tudományos jellegű könyvtárakban. Mégis szükséges arra is rámutatnunk, hogy a tudo-

mányos munkák használatának kisebb mértéke nem éppen közönségünk ízlését, hanem egyuttal s talán inkább könyvtárunk egyes szakcsoportjainak nagy szegénységét dokumentálja. A hittudományi, bölcsészeti, jogi, vagy éppen séggel az orvosi szakot nálunk jóformán kizárólag elavúlt s használhatatlan ócskaságok képviselik; azon lehet csodálkozni, hogy akadtak olvasók, akik e rosszul ellátott csoportot is használni tudták.

Az olvasóterem szűk s a használati órák kevés voltáért némi kárpótlást nyújthatna a házi használatra való könyvkölcsönzés. Sajnos, e tekintetben szégyenletesen kis forgalmat mutathatunk fel. Az egész év folyamán mindössze 269 művet vettek ki otthoni használatra, 126 térítvényen. De még e csekély forgalmat is csak úgy volt módunk elérni, hogy a könyvtári szabályzat ide vágó rendelkezését egyszerűen mellőztük. Ugyanis az évek óta érvényben levő szabályzat a házi használatot ily rendelkezéssel teszi szinte lehetetlenné:

„7. §. A múzeumi választmány kiválóbb figyelmet érdemlő esetekben megengedheti, hogy a nyilvános könyvtárból bizonyos meghatározandó időre és kellő biztosíték letétele mellett egyes művek vagy szakmunkák kérelmezőknek kölcsön adathassanak.”

Nem lehet csodálni, ha ilyen szabályok mellett könyvtárunknak a legújabb időkig még csak *térítvény űrlapjai* sem voltak; a kölcsönvevők papirszeletkére írt térítvényeken ismerték el a kapott könyv átvételét.

Ez idézett drákói rendszabály betarthatatlanságát leg-

jobban az illusztrálja, hogy a benne említett múzeumi választmány 1908-ban *egyáltalán nem tartott üléseket*, tehát a szabályzat rendelkezése szerint ez évben a házi kikölcsönzésnek teljesen szünetelni kellett volna.

Habár e szabály alkalmazásától a múzeum vezetősége kezdettől fogva eltekintett, a kikölcsönzést normális méderbe terelni még sem volt módjában. Az idézett rendszabás a múzeumi címjegyzékben is le volt nyomtatva s ilyképpen átment a köztudatba. A kimondott feltétel mellett a kikölcsönzést megkísérteni csak kevés embernek volt kedve, ennél fogva azok, akiknek az olvasótermet használni valami okból nem volt módjukban, a múzeumi könyvgyűjtemény igénybevételéről eleve lemondtak. A kölcsönzés csupán a múzeumi alkalmazottak ismerősei körében vált szokássá, akiknek módjukban volt megtudni, hogy a szigorú paragrafus csak „írott malaszt.”

Amint a múzeum küszöbön álló államosítása bekövetkezik, első kötelességünknek ismerjük az új, lehetőleg méltányos és a közönség érdekeit is megvédő múzeumi szabályzat megalkotását. Azt véljük, nem fogunk messze menni, ha ebben elvül kimondjuk, hogy *a könyvtárból minden Kassán állandó lakással bíró, bizonyos kort elért lakos jogosítva van könyveket kölcsönvenni*. Közönséges, mindenkor megszerezhető könyveket pedig megfelelő biztosíték ellenében bár ki is kikölcsönözhet.

Könyvtárunknak a közönség által alig ismert, érdekes függeléke egy kis irat- és oklevélgyűjtemény.

E gyűjteményben a XIV. század elejétől a legújabb korig körülbelül négyezer okirat van, közöttük számos a felvidék és Kassa történetére vonatkozó darab. Nehány érdekesebb az olvasóteremben levő keretekben s tárlószekrényekben van kiállítva, a többi — egyéb hely híján — kiállított bútorok s ládák rekeszeiben van elrakva. Felállításukra, rendezésükre, vagy regesztázásukra mindaddig gondolni sem lehet, amíg arra való hellyel nem rendelkezünk. A gyűjtemény gyarapításáról azonban, ha alkalom nyílik, gondoskodunk. Természetes, hogy szem előtt tartva múzeumunk különleges irányát a fő súlyt a Felvidékre vonatkozó iratokra fektetjük.

A lefolyt évben okirattárunk két csomaggal gyarapodott. Az egyik vétel útján került hozzánk s volt benne 7 középkori (1371—1409), 3 XVI.-ik, 5 XVII.-ik és 24 db. XVIII.-ik századi oklevél, továbbá a Kádas család XVII. századi jegyzőkönyve és a Temesvári család genealogiai feljegyzései. A másik, múzeumunk tulajdonában volt, de másfél évtized előtt minden térítvény nélkül ki vett oklevelekből állott, amelyeket az elhunyt kikölcsönző hagyatékanak kezelői küldtek vissza. Mindössze 14 darabot tartalmazott, ebből négy középkori (1347—1478), a többi pedig a XVI—XVIII. századra esik. Az utóbbiak között a jászói konvent egy 1352. évi osztálylevelének másolata s Bercsényi Miklósnak 1708-ban Pécsi János „ngos Perényi Miklós brigadéros úr eő kglme adjutantya“ számára kiadott passualissa érdemél figyelmet.

IV.

Régiségtár.

A Kassai Múzeum régiségtára s műipari gyűjteménye fontosság dolgában a könyvtárral vetekedik. Rendelgetése kettős; egyfelől hivatva van összegyűjteni mindazt, ami a Felvidék múltjának emlékeiből megmaradt s megszerezhető, másfelől az összegyűlt anyagot oly módon kell csoportosítania, hogy a látogató, akár magyar, akár idegen, Felsőmagyarország múltjáról, elődeink életéről egységes, jellegzetes képet nyerjen.

Az első feltételnek, amennyire a rendelkezésére állott eszközök engedték, a múzeum becsülettel megfelelt. Annyi s oly becses anyag gyűlt benne össze, amennyi nincsen talán egyetlen vidéki múzeumunkban sem. Vannak igen gazdag sorozatai (p. o. egyházi ruhák, cserép-, porcellán-, üveg- és ón-edények, vasművek,) amelyek jóval nagyobb méretű múzeumban is számot tennének, de vannak más csoportokban is egyes kiváló darabjai. Miután azonban ennek az anyagnak legnagyobb része ajándékozás útján gyűlt össze, tervszerűen kiegészíthető pedig a kedvezőtlen körülmények folytán nem volt, az egész felettébb egyenlőtlen s belőle olyan csoportokat alkotni, amelyek a látogatók nagy tömegét kitevő lajku-

sokra is megfelelő tanúlással hatnának, ez idő szerint még nem lehet.

A művelődéstörténeti irányú gyűjteményekben egyedül jogosult szemléltető és rekonstruáló felállítást módfelett megnehezítette a termék alakja s nagysága is. A múzeum első berendezője akarva, nem akarva kénytelen volt a rendelkezésére állott anyagot szekrényekben és tárlókban tárgyi csoportok szerint felállítani. Valamely műiparág történetével foglalkozó szakemberre kedvezőbbet képzelni sem lehet. De vajjon hány ilyen keresi fel évente a múzeumot, szemben a nem szakképzett, sőt alapvető ismeretekkel sem rendelkező nagyközönség ezreivel? A laikus pedig az ilyen múzeumból ép úgy nem fogja a múltat megismerni, mint ahogy nem tanul meg valamely idegen nyelven az, akinek egyetlen segédeszköze ama nyelv szótára.

A meg nem felelő helyiségek mellett még egy körülmény nehezítette meg a múzeum nagyérdemű s tudós berendezőjének munkáját: a szét nem osztható, vegyes tartalmú letétek s ajándékok. Ilyen „múzeum a múzeumban“ nálunk kettő is van; mindkettő igen jelentős gyűjtemény, de tárgyainak rendkívüli változatossága miatt egy-egy teremben megfelelő s tanulságos módon el nem rendezhető.

Vegyük még mindehhez a gyarapításhoz szükséges hely tökéletes hiányát s előttünk áll az a nem éppen vigasztaló helyzet, amelybe a Kassai Múzeum palotájának felépítése után alig nyolcz évvel jutott.

Kötelességünk ellen vétenénk, ha nem mutatnánk rá mindazokra a hibákra, amelyek végzetessé válhatnak, ha felettes hatóságaink orvoslásuk módját a lehető legrövidebb időn belül meg nem találják.

A hely hiánya nálunk nem csak a gyarapítás korlátozását vagy beszüntetését jelenti; következményei sokkal mélyrehatóbbak.

Tagadhatatlan, hogy a helyiségek elégtelen voltának ismeretessé válásával a közönség adakozó kedve tetemesen megcsappant. Az érdeklődés lassanként elfordul a múzeumtól, a szerető gondoskodás, amelynek eddig összegyűlt anyagunk javát köszönhetjük, miután kielégítésére mód és alkalom nem kínálkozik, megszűnik s talán többé hasonló mértékben fel sem éleszthető.

Ilyen körülmények között még a rendelkezésünkre álló szerény összeget sem fordíthatjuk veszendő, külföldre áramló emlékeink megmentésére. Tétlenül kell néznünk, mint viszik el az élelmes ügynökök a műipari emlékeket, amelyek, ha egyszer határainkon átjutottak, többé mint magyar elme, magyar kéz alkotásai soha sem szerepelnek.

A múzeum sorozatait tehát pusztán a helyszűke miatt képtelenek vagyunk úgy kiegészíteni, amint azt feladataink, irányzatunk s nemzeties céljaink megkívánják.

Múzeumunk azokban a tárgyakban a legszegényebb, amelyek elmúlt korszakok élete, szokásai feltüntetésére egyedül alkalmasak s amelyeket a német „Hausrath“ kifejezés jelöl legszabatosabban. Bútorféléink alig van; az első régi szekrényt ez évben kaptuk; egyetlen régi asztalt, divánt,

ágyat nem tudunk mutatni, apróbb házi-eszközeink alig akadnak és a viseletet illetők dolgában sem dicsekedhünk bőséggel. S miután legmutatósabbak, éppen ezek a tárgyak vándorolnak leginkább külföldre, ezek egyúttal a legveszendőbbek, legkönnyebben pusztulók is.

Lesz idő, talán nincs is messze, amikor drága pénzen sem kaphatjuk meg azt, amit most még elég könnyű szerrel tudnánk összegyűjteni, ha elegendő helyünk volna. Nem kell hozzá jóstehetség, elég a múltban szerzett tapasztalatainkra visszatekintenünk, hogy megmondhassuk: nagy árt, magas kamatot kell még egykor fizetnünk mostani takarékoságunkért. Végeredményben sokkal többé fog a későn elkészülő építkezés kerülni, mint amennyiből bajaink gyors és gyökeres orvoslása kitelnék. A múzeumok ügye mindenütt a Sybillák könyveinek sorsához hasonló. Amit a ma e téren mulaszt, annak felét a holnap tizszeres áron kénytelen megszerezni.

Régiségtárunk gyarapodása, mint az előző évben, az 1908-ikban is megfelelt a vázolt helyzetnek. Az ajándékok gyéren érkeztek s ha a darabszám meg is haladta a múlt évi végösszeget, sem a mennyiség, sem a tárgyak minősége nem felelt meg a korábbi években elért eredménynek. Vásárlás útján sem lehetett valami nagyobb nevezetességű tárgyhoz jutni. Szép és becses bútorok vételére nyílt volna alkalom, azonban ezeket az elmondott okokból mellőzni kellett.

A szaporúltról a következő kimutatás nyújt szám-
szerű tájékozást:

	Vétel	Állami letét	Egyéb letét	Ajándék	Összesen
Őskori régiségek	—	—	—	29	29
Római és egiptomi régi- ségek	—	—	—	27	27
Közép és újkori régiségek	59	2	7	63	131
Érem és bankjegy	8	—	—	87	95
Modern ipar művészeti tárgy és másolat	—	22	—	—	22
Összesen	67	24	7	206	304

E számokból hiányzik az a nagybecsű sorozat, amelylyel Puky József ny. miniszteri tanácsos ez évben is gyarapította a nevére elnevezett terem anyagát. Erről akkor közlünk kimutatást, ha az egész Puky-gyűjtemény leltározása befejeztetett.

Az ajándékozók sorában külön kell megemlítenünk *Lepesch Jakab* kassai gyárost, aki a hajdan virágzott kassai serfőző-czéh 1774-ben készült pompás zászlaját, a hozzátartozó remekül hímzett szalaggal s ugyanazon czéh XVIII—XIX. századi jegyzőkönyveit adta át a múzeumnak. *Gerhardt Sándor* ny. kir. főmérnök (Kassán) ötvenkét darab őskori és római tárgyból s ötvenkét éremből álló gyűjteményt ajándékozott. Ezek között egy Sabariából való terra sigillata-edény darabja a milói Venus domborművű ábrázolásával, egy baranyamegyei római bronz-

fibula, FORTIS bélyegű cserépmécses s három őskori őrlőkő vonja magára a figyelmet. *Materny János* járás-orvos Abaujszántón vasútépítés közben előkerült, de nagyrészen a munkások által kifosztott honfoglaláskori temetőből három koponya darabjait, három vastagfalú cserépbögrét, egy jellemző alakú vas kengyelt és több kisebb töredezett vasdarabot adott. E lelet kiegészítő részei gyanánt a kengyel párját, egy lándzsacsücsöt és egy ezüst fülkarikát (hasonlít a közismert tokaji leletben levőhöz) *Balogh István* úrtól kaptunk. Újabbkori érdekes tárgyakat adott *Maurer Adolf* kassai könyvkereskedő, a múzeum régi, lelkes pártfogója. Ezek között megemlítendőnek vélünk egy Mária Terézia korából való rézveretes gyermekkardot, bronzfoglalású, gyöngyházból készült tubákos szelenczét, több empire ízlésű bronz és réz bútorteret és egy a XIX. sz. elejéről való szépen festett bolti czégtáblát, amelyen egy felvidéki bányász életnagyságú alakja látható. E czégtábla egykor Hanff János híres kassai ötvösmester boltjának ajtaját díszítette, tőle pedig tanítványához Frölich Károlyhoz, az utolsó kiváló kassai ezüstmíveshez jutott.

Több-kevesebb darabbal járultak gyűjteményeink gazdagításához még: Erdélyi Henrik, Gaál Lajos, Jakab Béla, Klein Dávid, Kresz János, Kukovszky Károly, Littman Hermin, Magyar Keleti Tengerhajózási Részvénytársaság, Poremba Bertalan, Ifj. Puskás István, Schleisz Miksa, Varjú Elemér és Vaskó Mária.

Bátran az ajándékozók sorába számíthatjuk *Pároy*

Sándor v. b. t. tanácsos, szepesi püspök ő nagyméltóságát is, aki *Gróh János* kluknói r. k. plébános előterjesztésére a szepesi püspökség letéte gyanánt a kluknói egyházból a következő tárgyakat adta át a múzeumnak: egy ágyúcsövet a XVI. századból, három szakálas várpuskacsövet ugyanezen korból (egyik 1545. évszámmal) egy XVIII. századi festett fenyőfaszekrényt és két ónedényt.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége két XVIII. századi szepesbélai vászondamaszt párnahajat és 22 drb. galvanót, régi híres ötvösművek kitűnő másolatait küldte le állami letét gyanánt.

A főfelügyelőség ez évre a régiségtár számára 2300 korona államsegélyt engedélyezett Ehhez járult még 203 korona 03 fillér 1907-ik évi maradvány s némi időközi kamat, úgy, hogy az osztály bevétele összesen 2510 kor. 30 fillért tett ki. Ebből vételre s régi tárgyak javítására 1466 kor. 01 fillért adtunk ki.

A vásárolt tárgyak között legérdekesebb s múzeumunk szempontjából legtöbb értékkel bíró darab, egy közepes nagyságú, fehér zománczú majolika tál, amelynek peremén zöld koszorúba foglalva C. E. R. D. F. V. betűk és 1679. évszám látható. E betűk jelentése a következő: *Comitissa Elisabetha Rákóczi De Felső Vadász*. Rákóczi Erzsébet, László főispán leánya a jelzett évben tartotta esküvőjét Erdődy Ádámmal, apjának nagytapolcsányi várkastélyában. Tálunk tehát a lakodalomra készült, hihetőleg a nagytapolcsányi, még a XIX. században is jőnevéű göröncserek műhelyében.

E történeti szempontból kiválóan becses ereklye majdan felépülő Rákóczi-termünk már is gazdag és érdekes anyagát gyarapítja. E tálnak méltó párja egy 1729. évszámmal ellátott, biztos kézzel igen díszesen festett majolika korsó, a régi virágzó felvidéki agyagművesség figyelemre méltó emléke.

Egyéb szerepményeink nagy része ugyancsak a cserépedények sorába tartozik. Különösen az egykori kassai és iglói kőedény-gyárak készítményeiből szereztünk olyan darabokat, aminők gyűjteményünkben még nem voltak. A kassai gyártmányok között leveses és pecsenyéstálak, cukorhintő, eczet- s olajtartó, áttört peremű tányérok vannak; az iglóiak részben parasztedények, részben pedig bámúlatosan sikerült utánezatai a finom bécsi porcelláznak. Két darab tejűvegéből való, festett díszű palaczk a XVIII. század végét, illetőleg a következő elejét képviseli. Egy Mária Terézia korabeli üveg sőtartó, fenekén üveglapra festett miniatüre képpel, a rajta látható magyaros viselet miatt bír ránk nézve érdekkal. E korból való egy teknőshéjjal bélelt elefántcsont tubákos-szelencze, fedelén Sz. Máriát ábrázoló zománczképpel. Nehány óntál és tányér mellett egy kis bronzmocsár érdemli még az említést; egyetlen szögletes füle s a felületén végigvonuló négy borda alakja elárúlja, hogy XV. századi darabbal van dolgunk. Vettünk egy XV. századi csinosan formált vasrácsot, amely ősrégi kassai házból származik, ugyanabból, amelyben egykor a szent koronát őrizték. E rács állítólag a koronát rejtő fülke elzárására szolgált. Végül kis számú

bútorféléink gyarapítására szolgál egy empire izlésű fényezett és aranyozott asztali tükör.

Éremtárunk vétel útján néhány modern plaketon kívül csupán egy 1680-ból való nürnbergi tallérral és három kassai veretű XVII. századi denárral szaporodott.

E tárban a végzett munka a szerzemények s a Puky-gyűjtemény ide tartozó némely darabjainak szakszerű törzskönyvelésére szorítkozott. A régiséggyűjtemény törzskönyve, miután a még előbből maradt czédulák lemásoltattak, a legújabb időkig egészen teljes. Sajnos, a felhasznált czédulák korábban lemásolás után eldobtak s így egy megfelelő szaklajstrom készítése csak akkor válik lehetővé, ha a törzskönyvben foglalt leírások kiczédulázására elegendő erővel rendelkezünk.

Az éremtár ki nem állított része is rendezésre és törzskönyvelésre vár. Ennek azonban a szükséges időn kívül még a hiányzó éremszekrények megszerzése is elengedhetetlen előfeltétele.

V.

Képzőművészeti gyűjtemény.

Ismeretes, hogy a Kassai Múzeum képtárának zömét a néhai Bubics Zsigmond püspök által nagylelkűen átengedett képgyűjtemény alkotja.

E gyűjtemény az elmúlt év elejéig teljes egészében ki volt állítva s kiszorított a termekből sok érdemes, de más ajándékozóktól eredő festményt. Szükségesnek látszott tehát a Bubicz-gyűjtemény selejtezése, hogy ily módon a legalkalmatlanabb helyeken heverő jobb képeinknek a két képtárteremben helyet nyerjünk.

A nagyobb teremben csak kevés darabot cserélünk ki; ellenben a kisebbiket, ahonnan az összes beke-retelt régi metszeteket s a vízfestmények nagyobb részét eltávolítottuk, teljesen átrendeztük, oly módon, hogy most annak, amit a múzeum magyar festőktől bír, nagyobb része e teremben van elhelyezve. Képviselve vannak: Aranyossy Ákos, Benczúr Gyula, Brodszky Sándor, Éder Gyula, Hegedűs László, Kassay Nándor, Klimkovics Béla, Klimkovics Ferencz, Ligeti Antal, Lotz Károly, idb. Markó Károly, Molnár Bertalan, Roskovics Ignác, Roth Emánuel, Székely Bertalan, Szemlér Mihály, Szenes Fülöp, Telepi Károly és Ujházy Ferencz. Helyet kapott még néhány gr. Andrassy Dénes által régebben ajándékozott, de eddig kiállítva nem volt kép, így Benno Rafael *Adam* lóistálló belsejét ábrázoló képe, Alexander *Bensa* két kis festménye, mindkettő Mária Terézia korabeli udvari ünnepélyt ábrázol, Wouter *Verschuur* jellemző műve: megkötött ló, végül az ajándékozónak egy ifjúkori hatalmas, terebélyes fát ábrázoló olajvázlata.

Festményeink sorozata semmivel sem gyarapodott. Ellenben örvendetesen gazdagodott a metszetgyűjtemény özv. Doby Jenőné szép adománya révén, aki is néhai

férjének, a legkiválóbb magyar rézmetszőnek pompás műlapjaiból 48 darabot engedett át intézetünknek. Ezekkel együtt a művésznek összesen 62 rézkarcza s metszete van birtokunkban, köztük összes nagy lapjai. Ajándékokat kaptunk még Maurer Adolftól (69 db.) és Szabó Andrástól.

Vétel útján a régiségtári államsegély terhére Stiffter János kassai ev. pap 1686-ik évi rézmetszetű arcképét és Klimkovics Ferenc kassai születésű festőművész, a múzeum egyik alapítójának nagyobbára viselettörténeti rajzokat tartalmazó vázlatkönyvét szereztük meg.

A szerzemények statisztikája a következő:

vétel . . . . . 2 darab

ajándék . . . . . 132 darab

összesen . . . 134 darab.

Ez osztályban is sok teendőt kellett munkaerő híján jobb időkre halasztanunk. A legfontosabb volna a Bubits Zsigmond püspök hagyatékából származó metszetek leltározása és felállítása. A jórészt arcképekből álló gyűjtemény 3543 darabot tartalmaz. Értékéből sokat levon a benne található többes példányok nagy száma s az a körülmény, hogy az arcképek nagy része nem önálló lap, hanem XVII—XIX. századi könyvekből van kivágva. A sorozat mégis megérdemli, hogy mihelyt rá alkalom kínálkozik, megfelelő kartonokra felragasztva rendeztessék és jegyzékbe vételessék. Ezzel együtt réz-, fa- és kőmetszeteink száma meghaladja a 8000 darabot.

VI.

Néprajzi osztály.

A Kassai Múzeum néprajzi osztálya semmikép sem mondható jelentősebb gyűjteménynek. A törzsanyag háromszázhusz darab tárgyából alig megy ötvenre a hazai eredetűek száma, a többi rész ázsiai s afrikai exotikumokból áll s egy-két jobb fegyverdarabtól eltekintve alig bir valami értékkel. E tárgyak itt semmikép sincsenek helyükön, gyarapításukról szó sem lehet s így, amint vannak sokféleségükben a járatlan nézőt teljesen megzavarják, a hozzáértőt legfeljebb mosolyra indítják. Talán nem járunk rossz nyomon, ha felvetjük azt az eszmét: nem lenne e a legcélszerűbb az összes vidéki múzeumok idegen néprajzi anyagát megfelelő csereérték ellenében egyetlen, erre a célra kijelölendő múzeumnak átadni, amely a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának fölös példányait is megkapva, második számottevő etnografiai gyűjteményünké fejlődhetnék.

Feltétlenül szükséges ellenben a Kassai Múzeumban egy magyar néprajzi gyűjtemény, amelynek zömét természetesen a Felvidékről kell összegyűjteni s amelyben hazánk más részeiből eredő darabok csak összehasonlítás kedvéért foglaljanak helyet.

Itt azonban ismét az unos-untig hangoztatott *conditio sine qua non*-nal kell előállnunk: hely nélkül semmit sem tehetünk. A gyűjtést ez okból a múzeum előbbi vezetői sem kezdték el. Gyűjteni a pincze számára, ahol a nedvesség s a moly mihamarább tönkretennék az összehordott anyagot, egyenes pénzkidobás volna. A néprajzi osztály megteremtésével tehát várunk kell mindaddig, amíg számára a tervezett építkezés révén legalább egy helyiséget nyerhetünk.

A létesítendő néprajzi tár törzséül nem a mi szerény anyagunk szolgálhat, hanem az Alföldről, főleg Félegyháza és környékéről eredő, szép sorozatokban bővelkedő gazdag magyar néprajzi gyűjtemény, amelyet Puky József ny. min. tanácsos ajándékozott múzeumunknak. Miután ezt, az ajándékozó kívánságához képest a múzeum törzsanyagába beosztani nem lehet, úgy véljük a kérdést megoldhatónak, hogy ha a múzeum ide tartozó szerzeményeit a Puky József nevét örök időken át viselő gyűjteménybe osztjuk be. Ily módon a nagylelkű adományozó intencióinak sérelme nélkül elkerülhető lenne az anyag káros szétdarabolása.

Néprajzi törzsgyűjteményünk vétel útján összesen csak négy darab varrottas párnavéggel szaporodott, amelyek 16 korona vételáron jutottak birtokunkba. A megelőző évről maradt államsegély-maradványok 1262 korona 54 fillért kitevő összegéből a főfelügyelőség 453—908. sz. a. kelt engedélye alapján 800 koronát könyvtári beszerzésekre fordítottunk, a maradványból pedig egy fényké-

pező készlet s a fényképezéshez szükséges szerek beszerzésére adtunk ki 414 korona 94 fillért.

A Puky-terem néprajzi anyaga az alapító újabb ajándékai révén közel száz darabbal növekedett. Az év folyamán érkezett tárgyak közül talán a legbecsesebb egy a XIX. sz. elejéről való szépkészületű nyeregszerszám, s néhány népies hangszer, valamennyi az Alföldről. E tárgyakról, tekintettel az egész gyűjtemény folyamatban levő lajstromozására, darabszám szerint nem számolunk el s ezeket a múzeum 1908-beli gyarapodásához hozzá nem számítjuk.

VII.

Természetrajzi tár.

A szerény terjedelmű állatgyűjtemény amely a Kassai Múzeum egyik földszinti szobájában van elhelyezve, csak kisebbik fele az egykor két termet teljesen betöltő természetrajzi tárnak. Az elég tekintélyes ásvány- és kőzet gyűjtemény, a szép kőületek, két pompás mamut-agyar, egy (már darabokra tört) mastodon-álkapcza, a csontvázak és koponyák, sok más tudományos értékű tárggyal együtt pinczehelyiségeinkben hevernek. Mind-

ezek alig öt évvel a múzeumi palota felépülése után — helyszüke miatt kerültek ide. Előre láthatólag ez lesz a sorsa a ma még szépen felállított s gondosan őrzött állat-praeparatumoknak is. Ismétlésekbe kellene bocsátkoznunk, ha elmondanók, múzeumunknak minő fontos érdeke, hogy e felesleges és haladását akadályozó osztályától végleg megszabaduljon. Az ügy könnyen elintézhető, miután az állatgyűjtemény nagyrésze állami letét s így innen más állami intézetbe bármikor átvihető; a többire nézve pedig a szükséges hozzájárulást Kassa sz. kir. város tanácsától bármikor meg lehet nyerni.

Az adott körülmények között felesleges kiadás volt két hatalmas üvegfalú szekrény beszerzése, amelyek az 1908. évi természetrajzi államsegély terhére még az előző évben megrendeltettek. E szekrényekért 987 korona 50 fillért fizettünk ki; a régi államsegély-maradvánnyal együtt 1634 korona 02 fillért kitevő bevételből ezen felül még a fényképező felszerelés költségeinek egy része fedezettett.

A gyűjtemény Baczoni Albert tb. ör által készített 13 drb. borszeszpraeparatummal és egy Jakab Béla mérnök által ajándékozott, a kassai téglagyár mellett levő homokbányában talált őstulok (*Bos taurus primigenius*) jó állapotban levő koponyájával s csigolyacsontjaival gyarapodott.

A gyűjtemény tb. öre az év folyamán a kitömött állatokat a hiányzó nyomtatott felirásokkal ellátta s a szükséges fertőtlenítést végezte.

VIII.

A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségétől nyert felhatalmazás alapján az államsegélyekből egy régóta szükségesnek mutatkozott fényképező felszerelést, a rendes városi dotáció terhére pedig a folyvást előforduló javítások céljaira néhány asztaloszsámot szereztünk be.

A fényképező készlet a következőkből áll:

Ernemann-féle $18\frac{1}{24}$ -es méretű, 80 $^{oz}/m.$ -es bőrkihúzáttal bíró, mahagóni fából készült utazó-kamara, (Globus G.) hozzá illő Grundmann-féle fordítóval és háromlábú állvány-nyal, hat kettős lemeztartóval s megfelelő betétekkel kisebb lemezek számára.

Görz-féle 270 mm. gyújtótávolságú kettős anasztigmát, amelynek hátsó lencséje kétszeres gyújtótávolsággal használható.

Rodenstock-féle képkereső.

Laboratóriumi felszerelés. Kindermann-féle villamoslámpával, mosókészülékkel s kellő számú edényekkel.

A teljes felszerelés költsége 700 korona és 87 fillér részben a régiségügyi, részben pedig a néprajzi és természetrajzi államsegélyekből fedeztetett.

A készülék megválasztásánál főképen arra voltunk tekintettel, hogy az lehetőleg sokoldalúan használható

legyen. A nagy kihúzhatóság lehetővé teszi nem csak a lemeznél kisebb tárgyak természetes nagyságban való felvételét, hanem a nagyítást is. Ennélfogva a kamara kitűnő objektivjével reprodukciós felvételekre felette alkalmas. Aránylagos kis súlya s erős szerkezete pedig utazási célokra egészen megfelelővé teszi, amikor is a nagyfokú széthúzhatóság s a külön is használható hátsó lencse messze fekvő, nehezen megközelíthető épületeknek aránylag nagy méretben leendő felvételét könnyíti meg.

* * *

Ezekben óhajtottuk a Kassai Múzeum egy évi munkásságát és az 1908-ik évi állapotát vázolni.

Ha intézetünk hiányait s bajait talán erősebben emeltük volna ki, mint az elért eredményeket, az ügy iránti őszinte buzgalomból történt. Akik a múzeummal együtt élünk, benne munkálkodunk, mind e hibákat súlyosabban érezzük, mint a rajta kívül állók. A káros következményeket azonban nem csak mi tapasztaljuk, még inkább megérzi azt a közönség s végeredményben a nemzeti kultúra. Kötelességet teljesítünk, amikor nem szűnünk meg bajainkat hangoztatni s kérésekkel ostromoljuk azokat, akik ügyeink vezetésére hivatottak. Tesszük ezt abban a biztos tudatban, hogy náluk, úgy mint eddig, ezután is mindenkor a legmesszebbmenő jóakaratra számíthatunk.

XA 141475

Æ könyvtár forgalma megnyitása óta.

1903		1904		1905		1906		1907		1908	
Olvasó	mű	Olvasó	mű	Olvasó	mű	Olvasó	mű	Olvasó	mű	Olvasó	mű
1690	2106	3126	3930	3795	5030	3324	4097	2912	3487	5180	6323

Æ Kassai Múzeum összes forgalma hat évről.

1903	1904	1905	1906	1907	1908
17,345	13,182	17,049	18,442	15,967	20,294

